RUSKO, M. – BALOG, K. [Eds.] 2008:
Manažérstvo životného prostredia 2008 ▼▲▼ Management of Environment ´2008
Zborník z VIII. konferencie so zahraničnou účasťou konanej 5.-6.12. 2008 v Bojniciach
Proceedings of the International Conference, Bojnice, December 5 - 6, 2008.
Žilina: Strix et VeV. Prvé vydanie. ISBN 978-80-89281-34-3.

PROGRAMY CEZHRANIČNEJ SPOLUPRÁCE

MIROSLAV RUSKO - TOMÁŠ BOLEMAN

PROGRAMMES OF CROSS BORDER COOPERATION

ABSTRAKT
Európska územná spolupráca je novým samostatným cieľom kohéznej politiky Európskej únie. Opiera sa o skúseností nadobudnuté v regionálnej spolupráci iniciatív Spoločenstva Interreg a programov cezhraničnej spolupráce (CBC). Jej cieľom je dosiahnutie vyrovnanej integrácie rôznych území EÚ prostredníctvom podpory spolupráce regiónov. Pre medziregionálnu celoeurópsku spoluprácu je tu program INTERREG IVC. Asistovať im bude program INTERACT II.
Kľúčové slová*: spolupráca, financie, región, pomoc*

ABSTRACT
The European regional cooperation is the new autonomous goal of cohesive policy of the European Union. It is based on experiences gained in regional cooperation of initiatives of Interreg community and programs of cross border cooperation (CBC). Its goal is to gain balanced integration various areas of the EU throughout support of regional cooperation. For interregional European cooperation is there INTERREG IVC programme. INTERACT II is going to assist them.
Key words*: cooperation, finances, region, help*

ÚVOD

V EÚ zaujímajú významné postavenie programy zamerané na spoluprácu v regiónov v prihraničí i širšom zázemí členských krajín. V rokoch 2007-2013 bude mať Slovensko pozdĺž svojich hraníc 5 programov cezhraničnej spolupráce - 4 na vnútornej hranici a 1 na vonkajšej. Nadnárodnú spoluprácu budú pokrývať dva ďalšie programy - Central Europe 2007-2013 a a Southeast Europe 2007-2013. Pre medziregionálnu celoeurópsku spoluprácu je tu program INTERREG IVC. Asistovať im bude program INTERACT II.

Do roku 2004 sme participovali na programoch cezhraničnej spolupráce PHARE CBC a v skrátenom programovom období 2004-2006 sa spustili programy Iniciatívy Spoločenstva INTERREG.

Európska územná spolupráca je novým samostatným cieľom kohéznej politky Európskej únie. Opiera sa o skúseností nadobudnuté v regionálnej spolupráci iniciatív Spoločenstva Interreg a programov cezhraničnej spolupráce (CBC). Jej cieľom je dosiahnutie vyrovnanej integrácie rôznych území EÚ prostredníctvom podpory spolupráce regiónov.

V rámci tretieho cieľa „Európska teritoriálna (územná) spolupráca sa má dosiahnuť posilnenie cezhraničnej, nadnárodnej a interregionálnej spolupráce.

Programy tohto cieľa sa týkajú 181,7 miliónov Európanov žijúcich v prihraničných regiónoch (37,5% všetkých obyvateľov EÚ), pričom všetky regióny EÚ a ich obyvatelia budú pokrytí jedným z 13 súčasných transnacionálnych spolupracujúcich regiónov [15].

Štrukturálne fondy EÚ

Štrukturálne fondy EÚ nefinancujú individuálne projekty, ale viacročné programy regionálneho rozvoja. Tie spoločne pripravujú regióny, členské štáty a Európska komisia. Programy sú pripravené podľa spoločných východísk navrhnutých Európskou komisiou pre EÚ ako celok [2]. Príspevky do týchto fondov od začiatku 90. rokov 20. storočia výrazne vzrástli: z 8 miliárd eur ročne v roku 1989 na 32 miliárd eur v roku 1999. Pre roky 2000 až 2006 bolo na všetky štyri štrukturálne fondy vyčlenených spolu až 195 miliárd eur (v cenách roku 1999), nové programové obdobie 2007 - 2013 už kalkuluje s 277,703 mld. eur (v bežných cenách) [9].

Nárok na využívanie štrukturálnych fondov majú iba členské krajiny EÚ. Programujú sa na sedemročné obdobia (súčasnou programovacou periódou je obdobie 2007 až 2013) [16]. Pre obdobie 2000 - 2006, respektíve pre skrátené obdobie 2004 - 2006 platí pravidlo n+2, čo znamená, že vyčlenené prostriedky možno pre daný rok čerpať 24 mesiacov po jeho skončení a posledné prostriedky z tohto obdobia sa musia vyčerpať do konca roku 2008.

Európska regionálna politika

Európska regionálna politika (kohézna politika, politika súdržnosti) je založená na finančnej solidarite medzi regiónmi. EÚ na ňu vynakladá viac ako tretinu rozpočtu EÚ (približne 35,7% rozpočtu). V centre jej podpory sú predovšetkým znevýhodnené regióny, nazývané aj "konvergenčné". Vzájomná solidarita nepomáha len prijímateľom pomoci, ale aj štátom, ktoré sú hlavnými prispievateľmi do rozpočtu Spoločenstva. Napríklad tým, že ich podniky profitujú z veľkých investičných projektov v slabších regiónoch. Ignorovanie rozdielov medzi regiónmi by mohlo na druhej strane viesť k ich prehlbovaniu, čo by brzdilo rozvoj Európskej únie ako celku [13].

Nástrojmi regionálnej politiky sú štrukturálne fondy. Napriek tomu, že všetky štrukturálne fondy pôsobia spoločne, každý má svoje špecifické tematické oblasti [14].
V rokoch 2000-2006 fungovala kohézna politika z piatimi fondmi - štyri štrukturálne a Kohézny fond. Po určitých zmenách sa dva z nich (poľnohospodársky a nástroj pre rybolov) modifikovali a presunuli pod iné politiky, a preto hovoríme už len o dvoch štrukturálnych fondoch ("eurofondoch"), ktoré spolu s Kohéznym fondom primárne podporujú rozvoj regiónov pod hlavičkou kohéznej politiky [12].

Slovenská republika a štrukturálne fondy EÚ

Vstupom do Európskej únie (EÚ) získala Slovenská republika oprávnenie čerpať finančné prostriedky zo štrukturálnych fondov EÚ, ako i z Kohézneho fondu a Iniciatív spoločenstva. Medzi Iniciatívy spoločenstva patria i programy cezhraničnej spolupráce.

Existujú štyri štrukturálne fondy:

- Európsky fond regionálneho rozvoja (EFRD/ERDF), ktorý je v súčasnosti najvýznamnejší. Od roku 1975 podporuje výstavbu infraštruktúr a vytváranie investícií spojených s tvorbou pracovných miest [10]. ERDF je určený na hospodársky a sociálny rozvoj EÚ znižovaním rozdielov medzi znevýhodnenými regiónmi a medzi sociálnymi skupinami. Finančná pomoc ERDF je určená najmä na [11]:
    - podporu malých a stredných podnikov;
    - podporu produktívnych investícií;
    - rozvoj infraštruktúry;
    - posilnenie miestneho rozvoja.
- Európsky sociálny fond (ESF) je hlavným finančným nástrojom, ktorým EÚ transformuje svoje strategické ciele v oblasti politiky zamestnanosti do konkrétnych aktivít zameraných na

zlepšenie odbornej kvalifikovanosti, ďalej na systémy vzdelávania a následný rast pracovného potenciálu občanov Spoločenstva. Fond bol založený Zmluvou z Ríma (25. 3. 1957) a je najstarším štrukturálnym fondom EÚ. Pomoc z ESF je nasmerovaná na [11]:

- zaradenie nezamestnaných a znevýhodnených sociálnych skupín do pracovného života;
- boj proti dlhodobej nezamestnanosti;
- uľahčenie integrácie mladých ľudí do pracovného procesu;
- adaptáciu pracujúcich na procesy modernizácie v priemysle;
- vyrovnanie príležitostí pre ženy a mužov;
- integráciu postihnutých osôb do pracovného života.

- Európsky poľnohospodársky usmerňovací a záručný fond (EAGGF) je jeden z hlavných nástrojov štrukturálnej a regionálnej politiky EÚ (t.j. štrukturálnych fondov) podporujúci adaptáciu poľnohospodárskych štruktúr na dlhodobé štrukturálne zmeny v poľnohospodárstve, rozvoj poľnohospodárskej infraštruktúry, rozvoj a obnovu vidieka, vidieckeho dedičstva a lesov [8].
- Finančný nástroj na usmerňovanie rybolovu (FIFG) je jeden z hlavných nástrojov štrukturálnej a regionálnej politiky EÚ, ktorého cieľom je zabezpečiť vyrovnaný, harmonický rozvoj rybárskeho priemyslu [8].

Okrem týchto štyroch základných nástrojov štrukturálnej politiky EÚ boli vytvorené:

- Kohézny fond (KF, Cohasion Fund) je jedným z mladších eurofondov. Bol založený s cieľom prispieť zo strany EÚ na financovanie infraštrukturálnych projektov v oblasti dopravy a životného prostredia. Uchádzať sa o jeho príspevok možno pri naplnení dvoch základných podmienok [3]:
  - existencia štátneho programu zameraného na hospodársku konvergenciu;
  - hospodárska výkonnosť a efektívnosť štátu nižšia ako 90% hrubého národného produktu priemeru štátov EÚ.
- Iniciatívy spoločenstva predstavujú špecializované programy zamerané na odstraňovanie disparít v rôznych oblastiach. Ide o iniciatívy EQUAL, INTERREG, URBAN a LEADER.
  - Iniciatíva EQUAL je zameraná na podporu riešení pri odstraňovaní diskriminácie a nerovností na trhu práce. Je financovaná z Európskeho sociálneho fondu.
  - INTEREG podporuje cezhraničnú spoluprácu v rámci EÚ a spoluprácu medzi národnými, regionálnymi a lokálnymi inštitúciami v rámci spoločenstva.
  - URBAN je iniciatívou spoločenstva zameranou na obnovu miest a podporu ich trvalo udržateľného rozvoja.
  - LEADER podporuje vytváranie sietí a hľadanie nových stratégií rozvoja vo vidieckych lokalitách [1].

Slovenská republika bola v skrátenom programovom období 2004-2006 oprávnená čerpať podporu z iniciatív spoločenstva EQUAL a INTEREG. Využívanie prostriedkov z týchto iniciatív sa riadi zvláštnymi programovými dokumentmi [1].

Iniciatíva spoločenstva INTERREG

Hlavným cieľom Iniciatívy spoločenstva INTERREG od roku 1989 bolo prekonanie národných hraníc a dosiahnutie rovnovážneho rozvoja a integrácie územia Európy. V roku 1995 bola na základe rozhodnutia Európskeho parlamentu Iniciatíva spoločenstva INTERREG doplnená programom cezhraničnej spolupráce PHARE, ktorý bol určený pre externú hranicu Európskej únie [5].

V tomto programovacom období 2007-2013 bude možné na Slovensku uplatniť tieto programy cezhraničnej spolupráce [1]:

- Slovensko- Rakúsko
- Slovensko- Česká republika
- Slovensko- Maďarsko
- Slovensko- Poľsko

Nasledujúca generácia programov cezhraničnej spolupráce smeruje k zvýšeniu kohézie ďalšou integráciou prihraničných oblastí, čím prispieva k dosiahnutiu priorít určených na úrovni spoločenstva. Aktivity realizované v prihraničných regiónoch by sa mali zameriavať najmä na [5]:

- podporu podnikania, obzvlášť rozvoj malého a stredného podnikania, turizmu, kultúry a cezhraničného obchodu;
- podporu a zlepšenie spoločnej ochrany a hospodárenia s prírodnými a kultúrnymi zdrojmi ako aj predchádzanie prírodným a technologickým rizikám;
- podporu prepojenia mestských a vidieckych oblastí;
- zmiernenie izolácie prostredníctvom lepšieho prístupu k doprave, informáciám a komunikačným sieťam, službám, vode, odpadu, energetickým systémom a technickému vybaveniu;
- prehĺbenie kapacity spolupráce a spoločné využívanie infraštruktúr, najmä v sektoroch ako zdravotníctvo, kultúra a vzdelávanie;
- okrem toho je možná podpora propagovania právnej a administratívnej spolupráce, integrácie cezhraničných trhov práce, iniciatívy miestnej zamestnanosti, rovnosti pohlaví a rovnakých príležitostí, vzdelávania a sociálnej inklúzie, zdieľania ľudských zdrojov a technického vybavenia pre výskum a technologický rozvoj.

Program cezhraničnej spolupráce Slovensko- Rakúsko 2007-2013

Rakúsko a Slovenská republika participovali na programe INTERREG IIA - PHARE CBC v rokoch 1995-1999, ktorý napomohol k zlepšeniu a zintenzívneniu cezhraničnej spolupráce v spoločnom regióne a takisto v rokoch 2000-2006 na programe INTERREG IIIA - PHARE CBC, ktorý bol predovšetkým z hľadiska blížiaceho sa rozšírenia EÚ v roku 2004 väčšou výzvou. Operačný Program cezhraničnej spolupráce medzi Slovenskou republikou a Rakúskom v programovom období 2007-2013 sa zameriava na zavedenie spoločných stratégií (činností) pre udržateľný rozvoj prihraničného regiónu, reaguje na závažné problémy a príležitosti prihraničného regiónu a zavedenie flexibilnej spolupráce štruktúr a sietí [5].

Programové územie

Na obr. 1 je znázornené programové územie. Vo všeobecnosti sa očakáva, že všetky projekty budú mať významný dopad na územie programu (tmavá časť), ktorý bude viditeľný na oboch stranách hranice. Výdavky vzniknuté v susedných regiónoch (vyšrafovaná časť) nesmú prekročiť 20 % príspevku z Európskeho fondu regionálneho rozvoja (ERDF) na program [6].

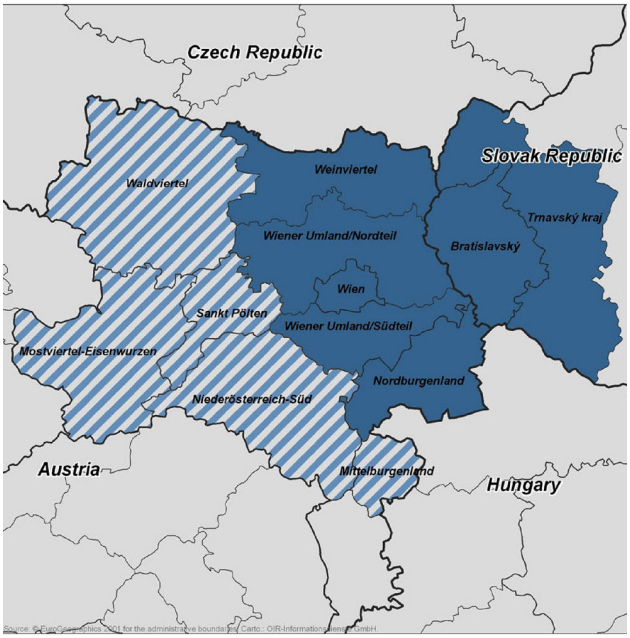

Obr.1 Oprávnené programové územie [5]

Cezhraničný región, ktorý zahŕňa v tesnej blízkosti dve hlavné mestá, má potenciál na to, aby sa stal jedným z najrýchlejšie ekonomicky rozvíjajúcich sa regiónov v Európskej únii. Slovensko - rakúsky región má najvyššiu koncentráciu hlavných sídiel, univerzít a výskumných centier v oboch krajinách a práve preto potenciál a prostriedky na vybudovanie znalostnej a ekonomickej silnej základne pre strednú Európu. Program 2007-2013 prispieva k vybudovaniu cezhraničného znalostného regiónu [5].

Strategické ciele programu

Celkové strategické ciele Programu cezhraničnej spolupráce Slovenská republika - Rakúsko 2007-2013 sú postavené na budovaní aktívneho hraničného regiónu, založeného na znalostnej ekonomike regiónu, ktorý je atraktívny pre sociálne a environmentálne aktivity a ktorý má dôležitú úlohu medzi európskymi metropolitnými regiónmi. Dve tematické priority programu (Obr.2) boli definované tak, aby priamo prispeli k dosiahnutiu celkového strategického cieľa programu a obe sú založené na vybudovaní a rozvoji udržateľných sietí spolupráce [2]:

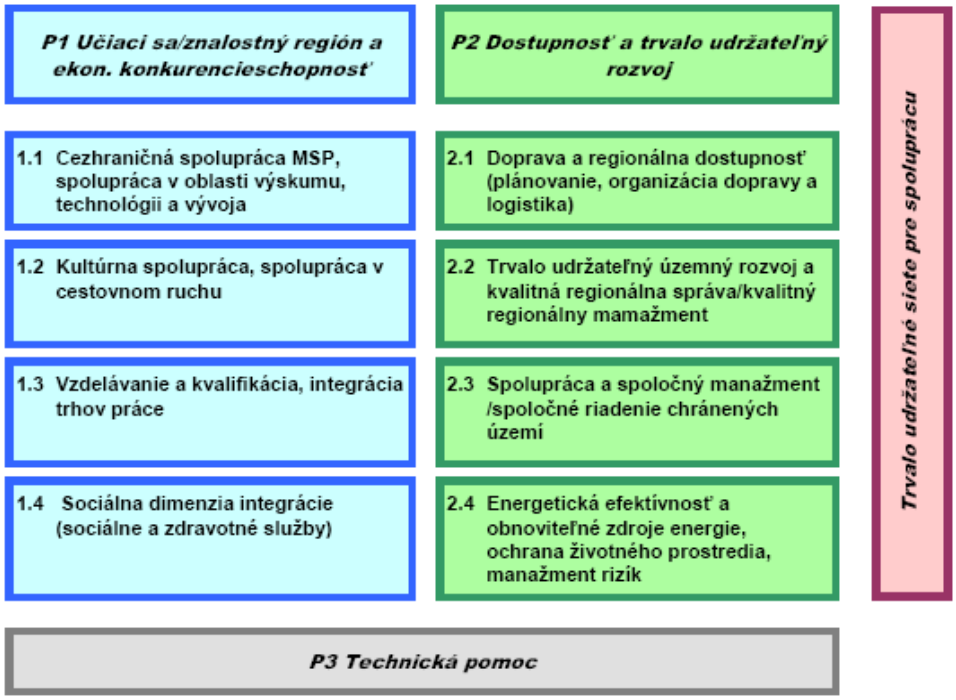

Obr.2 Štruktúra priorít pre operačný program cezhraničnej spolupráce Slovenská republika - Rakúsko 2007-2013 [5]

Rozpočet programu

Celkový rozpočet programu je uvedený v tab.1. Celkový rozpočet programu bude 85% hradený z ERDF a 15% z národného spolufinancovania. Na Slovensku má na starosti národné spolufinancovanie vždy Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR, v Rakúsku krajinské vlády a ministerstvá [4].

Tab. 1 Celkový rozpočet programu [4]

Priority	ERDF	Národné spolufinancovanie	Celkovo
P1	27 193 987	4 798 939	31 992 926
P2	29 117 987	5 138 468	34 256 455
Technická pomoc	3 594 381	3 594 381	7 188 762
Celkovo	59 906 355	13 531 788	73 438 143

Pozn. sumy sú uvedené v Euro

Projektový cyklus

Predkladanie projektov je možné od 10.3.2008 do 30.6.2015, teda počas celého programovacieho obdobia. Nie je účelné sa ponáhľať s predkladaním projektov.
Monitorovací výbor je hlavným orgánom, ktorý kontroluje (vyberá) predkladané projekty. Tento výbor zasadá niekoľkokrát do roka.
Projektová žiadosť má byť predložená vedúcim partnerom na Spoločný technický sekretariát v elektronickej ako aj podpísaná v papierovej podobe. Projektová žiadosť pozostáva zo štandardného formuláru, podporného listu všetkých zúčastnených projektových partnerov a z podpísaného formuláru o spolufinancovaní [7].

Spoločný technický sekretariát pripraví podklady pre Monitorovací výbor vo forme sumarizačného infolistu. Projektové žiadosti sú v rámci Monitorovacieho výboru prezentované regionálnym koordinátorom pochádzajúcim z regiónu vedúceho partnera.
Každý projekt je v rámci Monitorovacieho výboru schvaľovaný konsenzom všetkých členov. Každý projekt je kriticky hodnotený a hodnotenie z hľadiska prepojenia na cezhraničné a regionálne záujmy pozostáva najmä z:

- dostatočného cezhraničného dopadu;
- súladu s regionálnymi stratégiami a cieľmi;
- kvality a vhodnosti partnerstva;
- neprekrývania sa aktivít s inými existujúcimi projektmi;
- rovnosti príležitostí.

Aby bol projekt schválený, musí ďalej spĺňať dve zo štyroch kritérií:

- Spoločná príprava - musí byť zabezpečená aktívna účasť všetkých partnerov v štádiu prípravy projektu a „nominácia“ vedúceho partnera.
- Spoločná realizácia - jasné rozdelenie hlavných úloh medzi partnerov napr. personál projektu a financovanie.
- Spoločné financovanie - všetci partneri prispievajú k naplneniu spoločných cieľov projektu resp. parciálne na jednotlivých špecifických cieľoch projektu.
- Spoločný personál.

Spoločný technický sekretariát oficiálne informuje vedúceho partnera o výsledkoch zasadnutia Monitorovacieho výboru. V prípade podmienečného schválenia projektu musí vedúci partner opraviť formulár žiadosti a následne ho opätovne zaslať Spoločnému technickému sekretariátu.

ZÁVERY

Európska územná spolupráca je novým samostatným cieľom kohéznej politiky Európskej únie. Opiera sa o skúseností nadobudnuté v regionálnej spolupráci iniciatív Spoločenstva Interreg a programov cezhraničnej spolupráce (CBC). Jej cieľom je dosiahnutie vyrovnanej integrácie rôznych území EÚ prostredníctvom podpory spolupráce regiónov. Pre medziregionálnu celoeurópsku spoluprácu je tu program INTERREG IVC. Asistovať im bude program INTERACT II.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

[1] BABITZ, Maroš., HAVRAN, Rastislav. Štrukturálne fondy EÚ na Slovensku a možnosti ich transparentnejšieho využívania. Bratislava: Transparency International Slovensko, 2005, 80 s. ISBN: 80-89244-00-9

[2] BACO, P.: Ani euro nazmar. [on-line], Available on-URL: >http://www.peterbaco.com<, [cit. 03-29-2008]

[3] Kohézny fond. [on-line], Available on-URL: <http://www.strukturalnefondy.sk/Default.aspx?CatId=13&PsId=276>, [cit.03-25-2007]

[4] Informačný deň k Programu cezhraničnej spolupráce Slovenská republika, úrad Vyššieho územného celku v Trnave, 7.marec 2008

[5] Program cezhraničnej Spolupráce Slovensko - Rakúsko 2007-2013, Konečný návrh (11. máj 2007). Viedeň – Bratislava, Máj 2007, [on-line], Available on-URL: <http://www.sk-at.eu/sk-at/sk/5_sekcia.php/>, [cit.03-21-2008]

[6] Program cezhraničnej Spolupráce Slovensko - Rakúsko 2007-2013, Implementačný manuál. Júl 2008, [on-line], Available on-URL: >http://www.sk-at.eu/sk-at/downloads/IM_SK-AT_1-4_SK.pdf/<, [cit. 09-23-2008]

[7] Program cezhraničnej spolupráce Slovensko- Rakúsko 2007-2013. [on-line], [cit. 2008-01_20] Available on-URL: >http://www.sk-at.eu<

[8] Štrukturálne fondy- slovník pojmov. [on-line], Available on-URL: <http://www.strukturalnefondy.sk/Components_000/Dictionary/s_DictionaryTop.aspx>, [cit.03-25-2007]

[9] Štrukturálne fondy. [on-line], Available on-URL: <http://www.euractiv.sk/strukturalne- fondy>, [cit.03-25-2007]

[10] Štrukturálne fondy. [on-line], Available on-URL: <http://www.europskaunia.sk/strukturalne_fondy>, [cit.03-25-2007]

[11] Štrukturálne fondy. [on-line], Available on-URL: <http://www.eurofinancie.sk/eurofondy/rozdelenie-fondov.php>, [cit.03-25-2007]

[12] RUSKO,M., 2002. Právna úprava poskytovania štátnej pomoci na životné prostredie v Európskej únii a Slovenskej republike. In: KELBELOVÁ, E. – DANKO, Š. [Eds.] Euroregón Tatry-súčasť zelených Karpát, konf. 7.-8.10.2002 Stará Lesná-pp.79, p.59-63,

[13] RUSKO,M., 2002. Regionálna štátna pomoc v Európskej únii a Slovenskej republike. - In KELBELOVÁ, E. – DANKO, Š. [Eds.] Euroregón Tatry-súčasť zelených Karpát. Zborník z konferencie 7.-8.10.2002 Stará Lesná- pp.79, p.54-58

[14] RUSKO, M., 2003: Štátna pomoc životnému prostrediu v Európskej únii. - Magazín pre priemyselnú ekológiu XXI. storočie 3/2003, Bratislava, s. 18-20, ISSN 1335-874X

[15] KORAUŠ, A., 1999: EURO a jeho dopad na bankovú a podnikovú sféru, Ekonomický časopis 47, č.2, s. 221-234

[16] KORAUŠ, A., 2000: Marketing v bankovníctve a poisťovníctve . - Sprint, Bratislava, 297s.

ADRESY AUTOROV

RNDr. Miroslav Rusko, PhD., Slovenská technická univerzita v Bratislave, Materiálovotechnologická fakulta Trnava, Ústav bezpečnostného a environmentálneho inžinierstva, Botanická 49, 917 01 Trnava, Slovenská republika, e-mail: >miroslav.rusko@stuba.sk<

Bc. Tomáš Boleman, Slovenská technická univerzita v Bratislave, Materiálovotechnologická fakulta Trnava, Botanická 49, 917 01 Trnava, Slovenská republika

RECENZENT

doc. Ing. Viktor Wittlinger, PhD., Slovenská technická univerzita v Bratislave, Materiálovotechnologická fakulta Trnava, Botanická 49, 917 01 Trnava, Slovenská republika, e-mail: vikwit@zoznam.sk